

Yhðessä – Sammen om kvenske virkeligheter: Situering og akademisk ansvarlighet i forskningsprosessen

Yhðessä – Together for Kven Worldings: Situatedness and Academic Accountability in the Research Process

Gyrid Øyen

Stipendiat, Institutt for reiseliv og nordlige studier, UiT – Norges arktiske universitet

gyrid.oyen@uit.no

Trine Kvidal-Røvik

Professor, Institutt for reiseliv og nordlige studier, UiT – Norges arktiske universitet

trine.kvidal@uit.no

Sammendrag

I denne artikkelen diskuteres metodologiske aspekter ved et pågående forskningsprosjekt om kvenske virkeligheter. Arbeidet er inspirert av Donna Haraways perspektiver om situert forskning. Gjennom en metalog, der forfatterne deler refleksjoner og diskusjoner om manøvreringer, synliggjøres noen av de ontologiske og epistemologiske flokene forskerne står i, som dreier seg om den vitenskapsfilosofiske inngangen forskningen tar, hvilken kunnskap forskerne står i posisjon til å produsere, og hva det kan bety å bygge allianser med aktører i det kvenske feltet forskningen snakker til og fra. Artikkelen fremmer transgressiv forskning, som del av en kollektiv og mangfoldig motstand mot ulike former av urettferdighet. Gjennom allianse- og relasjonsbygging og kritisk bevissthet rundt egen situering, argumenterer forfatterne for en kollektiv innsats for kunnskapen som produseres.

Nøkkelord

Kvener, metalog, situering, nasjonal minoritet, transgressiv forskning, Donna Haraway, akademisk ansvarlighet, allianser

Abstract

This article discusses methodological aspects of an ongoing research project on Kven worldings. The work is inspired by Donna Haraway's perspectives on situated research. A metalogue, where the authors share reflections and discuss their maneuvers as researchers, makes visible some of the ontological and epistemological troubles the researchers are facing related to the philosophical research approach, what kind of knowledge the researchers are in position to produce, and what it can mean to be allies with the Kven communities to/from which the research speaks. The article supports critical transgressive research, as part of a diverse and broad opposition to injustice. Via the building of alliances and relations, and a critical consciousness around situatedness, the authors argue for a collaborative effort to develop knowledge.

Keywords

Kvens/Norwegian-Finns, metalogue, situatedness, national minority, transgressive research, Donna Haraway, academic accountability, alliances

Det vitende selvet er i alle sine forkledninger partielt, det er aldri avsluttet og helt, ganske enkelt til stede og opprinnelig; det er alltid konstruert og ufullstendig tråklet sammen, og det er *derfor* i stand til å slutte seg til en annen, til å se sammen uten å gjøre krav på å være en annen. (Haraway 1995:55¹)

Innledning

Å tre inn i forskningsprosjekt som berører grupper med minoritetsstatus utløser en rekke spenninger knyttet til grunnleggende epistemologiske og ontologiske spørsmål i forskningsprosessen. Denne artikkelen har vokst ut fra våre erfaringer fra forskning som omhandler artikulering av kvensk kulturarv i samtiden, forskning knyttet til den nasjonale minoritetens kulturarvsrepresentasjoner i museumsfeltet, samt andre prosjekter som bygger på situerte og relasjonelle forskningspraksiser.² Gjennom forskning med, om og for den nasjonale minoriteten, har vi blitt viklet inn i spennende problemstillinger rundt og i det kvenske.³ Møter med personer i berøring med kvenske virkeligheter gir et viktig innblikk i en kompleksitet som ikke lar seg glatte ut. Vi selv inngår på ulikt vis i det samme bildet, og det er dermed grunn til å problematisere innretning på – og våre posisjoner i – forskningen. Vi tar i bruk *yhðessä*, det kvenske adverbet for *sammen* og *i selskap med*, for å tydeliggjøre at vi står i relasjoner til hverandre og det kvenske.⁴

Komplekse tilhørigheter og uttrykk vi har blitt kjent med i forskningen, har åpnet opp for viktige metodologiske refleksjoner. Donna Haraway minner oss på muligheten for å bli værende i det som vanskelig kan gattes ut, «følge trådene hvor enn de leder for å spore dem og finne de floker og mønstre som er essensielle for å kunne stå i det som er vanskelig» i konkrete kontekster (2016:3, vår oversettelse). Haraway (1988, 2016) utgjør et viktig omdreiningspunkt for artikkelen, men våre analytiske refleksjoner er óg inspirert av sentrale urfolksforskere som bidrar til faglig refleksjon rundt ontologi, epistemologi, metodologi og makt (Gaski 2013; Kuokkanen 2007, 2010; Smith 2012; Öhman 2016). Drevet frem av eget besvær i forskningsprosessen, reflekterer vi i denne artikkelen rundt metodologiske perspektiver med relevans for egen forskning om, med og for kvenske virkeligheter.

Selv om mye forskning fra kritisk, feministisk og urfolksperspektiv har vokst frem, har Leslie Brown og Susan Strega (2005) fortsatt mye rett i at anti-undertrykkende og kritiske metodologier i liten grad får plass i dagens metodebøker. Stine H. Bang Svendsen (2010) minner oss også om betydningen av å bruke maktkritisk perspektiv i utforskning av blant annet subjektivitet i akademisk feminisme. Vårt bidrag beveger seg helt i ytterkanten av feministisk teori: Vi lar oss inspirere av Sara Ahmeds (2017) beskrivelser av et feministisk liv som å sette i arbeid en motstand mot ulike former av urettferdighet. Vårt arbeid tar form gjennom kritiske perspektiver og alliansebygging med ambisjon om en tydeligere og mer likeverdig plass i samfunnet for kvener. I forlengelsen av Haraways (2016) oppfordring om å bli værende i det som er vanskelig, tar artikkelen her form som en metalog, «en samtale om besværlige tema» (Bateson 1972:1, vår oversettelse). Vår bruk av en metalog lener seg på forståelsen av kunnskapsproduksjon som en relasjonell prosess, med en kommunikativ tilstedeværelse (Conquergood 1991) som fremhever våre relasjoner og forpliktelser til hverandre og ikke minst til samfunnet rundt oss, og er et egnet format til å få frem noen av knutene vi har viklet oss inn i der vi står med forskerblikk rettet mot det kvenske rundt oss i samfunnet.

Vi håper diskusjonen som fremkommer i metalogen vil være nyttig for andre som har tro på transformerende og transgressiv forskning – det vil si forskningspraksiser som tar sikte på å bidra til å endre undertrykkelse og å fremme sosial rettferdighet – hvor samfunnsforskere gjør kunnskapsproduksjon *for* sosiale samfunnsendringer (Brown og Strega 2005; Mertens

2007). I det følgende inviterer vi leseren til å tre inn med oss, i tre sekvenser, der vi reflekterer rundt motivasjonen for å gå inn i forskning som berører kvenske virkeligheter, hvor vi er posisjonert og hvilken betydning det har for forskningen, og hvordan forskningen tar form og retning gjennom samarbeid og relasjonsbygging med kvenske personer og miljø.

«Det betyr noe»: vitenskapsfilosofisk inngang til kvenske virkeligheter

Gyrid: Bakgrunnen min for å gå inn i academia og forske på det kvenske i dag, er sterkt motivert av å ha arbeidet med museumsformidling av den nasjonale minoritetens kultur og historie. Som tidligere ansatt i stillingen som formidler ved Vadsø museum-Ruija kvenmuseum har jeg fått komme tett på mennesker med ulike tilknytninger og holdninger til kvensk kultur. Følelsen av å kunne bidra til å skape nysgjerrighet, øke bevissthet eller utfordre stereotypiske oppfatninger av områdets minoritetskulturer, er god. Gjennom dialog og samhandling har jeg stått i en posisjon der besøkende får gi respons på det de møter. Ofte har jeg fundert rundt spørsmål knyttet til min rolle som formidler, hvilke fortellinger bidrar jeg med, hvordan kan de forstås? Med min bergensdialekt blir jeg raskt plassert på utsiden av konteksten jeg formidler om, som søring, tilflytter eller vestlending. Hvilken rett har jeg da til å formidle «andre» sine fortellinger?

Trine: Jeg er sjelden den du ser «på barrikadene» for å fremme konkrete saker i det offentlige rom, men bruker forskning og undervisning til å løfte frem perspektiv jeg anser som viktige for de samfunnene jeg er en del av. Likevel er det noen tema jeg har unngått, til tross for at de er sentrale i de samfunnene jeg lever i. Det er særlig forskningsspørsmål knyttet til urfolk og etniske minoriteter jeg har latt være å ta opp, med den begrunnelsen (ovenfor meg selv) at jeg følte dette ikke var noe jeg hadde rett til (og dermed ansvar for?) å gå inn i. Strategien min om å holde meg utenfor akademiske diskusjoner av særlig relevans for det samiske og/eller kvenske fungerte bra en stund, men på et tidspunkt var det som om min vitenskapsfilosofiske posisjon i et kritisk landskap innhentet meg. Min overordnede motivasjon som forsker dreier seg i bunn og grunn om å belyse urettferdighet, og med dette bidra til mer inkluderende samfunn. Det å *ikke* bruke sin stemme til å belyse visse tema, er også en handling. De siste årene har jeg mer aktivt rettet min faglige oppmerksomhet mot spørsmål som angår minoriteter og urfolk, og da Gyrid inviterte meg inn i en metalog med utgangspunkt i vår forskning for og sammen med den nasjonale minoriteten kvener/norskfinner, kjente jeg – etter en liten tenkepause – at dette burde, måtte og ønsket jeg si ja til.

Gyrid: I min jobb som formidler var jeg i situasjoner der fremstillingene mine om kvensk kulturarv ble kritisert av besøkende med kjennskap og tilknytning til minoriteten, med utsagn som «du vet ikke hva du prater om» eller «det stemmer ikke». Da var det lett å snu blikket mot meg selv, men egentlig betyr den sterke responsen at fortellingene som formidles har betydning for folk. Det berører noe som er personlig og nært, og som stikker dypt. De følte seg ikke hjemme i de virkelighetene som ble fortalt. For meg meldte det seg et behov for å gå lengre inn i museumspraksisene, som jeg selv var delaktig i, og undersøke hva som ble formidlet av museet og reflektere rundt hvor jeg står i slike prosesser. Forskning er for meg en arena som gir rom for å løfte noen problemstillinger som Vadsø museum-Ruija kvenmuseum og andre museer må forholde seg til på en daglig basis, men selv om mangfoldet av personlige beretninger om å være kvensk i dag motiverer meg for å gå inn i denne forskningen, kan jeg ikke gi slipp på spørsmålet om hvorvidt jeg er rett person til arbeidet.

Hva hvis jeg tar opp plassen til noen andre som kunne gjort en bedre eller viktigere jobb, og ikke minst hvilken forskjell kunne det gjort om den personen var «små-kvensk», «fulltids-kvensk» eller av «finsk slekt». Ville de hatt en bedre tilgang på de riktige virkelighetsfortellingene da?

Trine: Det finnes mange måter vår stemme kan ha betydning, selv når den av andre ikke oppfattes som å komme innenfra det kvenske. Den kvenske kunstneren Åsne Kummeneje Mellem har understreket at nåtidens fortellinger om kvenske virkeligheter må løftes frem og at det ikke «bare er noe som eksisterer i historiebøker» (Monsen 2020). Den nye teatersjefen for Kvääniteatteri, Frank Jørstad, tar også til orde for økt synlighet av kvensk kultur og språk. Han sier: «Hvis man ber et menneske å lukke øynene og så sier ordet kven, hva ser de da? Mange vil si: Ingenting. Det er utfordringen» (Lanes 2021). Når kvenske aktører sier de ønsker å bli sett, hørt, respektert og støttet i sitt arbeid for å fremme kvensk kultur og språk, ja da kjenner i alle fall jeg et ansvar for å bidra på den måten jeg kan gjennom forskning og utdanning. Når samiske venner sier de er lei av å bedrive voksenopplæring om det samiske for majoritetsbefolkningen, da kjenner jeg på et ansvar for å bidra til kompetanseheving. Rauna Kuokkanen sier rett ut at akademikere bør gjøre sin hjemmelektse og ta et ansvar «overfor noe annet enn 'vanlige', moderne epistemer» (2010:61, vår oversettelse) og da særlig urfolks måter å kjenne, forstå og relatere seg til verden. En fersk spørreundersøkelse gjennomført i forbindelse med forskning på Sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid viser at bare om lag en av ti spurte kjenner til fornorskningen av kvener i Norge (Josefsen 2021). Det er et stort behov for kunnskap om kvener, slik blant andre May-Britt Blomli sa på et av Sannhets- og forsoningskommisjonens åpne møter, hvor hun hevdet det ville vært enklere å være kven om flere hadde visst mer (Lanes 2020). Det er et stort behov for å få frem kunnskap om kvenske virkeligheter.

Gyrid: Refleksjoner rundt hvem som er rett person til å gjøre forskning i felt med kryssende minoritets- og majoritetsposisjoner, virvler opp spørsmål som det er vanskelig å sortere ut da de stadig finner nye måter å forgreine seg sammen igjen. Om jeg plasseres på innsiden eller utsiden av konteksten forskningen utspilles i, er ofte avhengig av relasjonene som inngår i møtet. Haraway (1988, 2016) er for meg en tydelig stemme som insisterer på verdien av å skape kunnskapsforbindelser mellom ulike og maktdifferensierte posisjoner. Dette kan vi gjøre ved å ta ansvar for hva vi som forskere lærer oss å se. Det vi ser er delvis og partikulært, «apparatet for kroppsproduksjon» (Haraway 1995:64) som involverer personer, relasjoner, omgivelser og materialitet i bevegelse. Ved å redegjøre for hvordan kunnskapen er situert, flyttes fokus fra motsetningen om hvem er rett person eller ikke rett person, til epistemologiske spørsmål om betydningen av hvem vi er, og kunnskapen vi har mulighet til å skape. Blikket som metafor tydeliggjør hvem som ser, men sier ikke noe om hvordan vi kan få øye på det som er skjult.

Trine: Den norske stats fornorskningssinnsats har vært systematisk, omfattende og langvarig. Jeg går ikke nærmere inn på dette her, men vil understreke hvor problematisk det er at jeg nesten ikke lærte noe om denne mørke delen av norsk, samisk og kvensk historie i løpet av mine mange år i Vadsøskolen. Likevel er jeg involvert i denne historien og lever i samfunnet formet av den, og når jeg nå har kunnskap om denne historien, velger jeg å bruke stemmen min når det gjelder det som skjer i det videre. Jeg kan ikke skylde på systematisk fravær av visse fortellinger og perspektiv rundt meg; jeg må selv ta tak i manglende kunnskap og forståelser. Jeg må finne min måte å være en anti-undertrykkende forsker på (Potts og Brown

2005). Det betyr for eksempel at kunnskapen som jeg bidrar til å utvikle om kvenske virkeligheter, må være viktig og relevant med utgangspunkt i kvenske samfunn.

Gyrid: Det høres så lett ut, å ta valg eller ta i bruk en stemme. Produksjonen av formidlingsopplegg eller museumsutstillinger forutsetter også noen valg, der valgene gir konsekvenser, men stemmen er ikke alltid så lett å høre. En kritikk som lenge har vært rettet mot museer, er hvordan de som institusjoner fremstiller autoriserte versjoner av virkeligheten (Bennett 1995; Hooper-Greenhill 1992; Macdonald 1998). Kritikken knytter seg sterkt til koblingen mellom museer og oppbygging av nasjonale identiteter, der museet bidrar til å skape, legitimere og reprodusere visse fremstillinger av historien som særlig har gått på bekostning av minoriteter. Det er med en slags sorg at jeg forholder meg til disse koloniale praksisene som museumsvirksomhet, og forskning, historisk sett har inngått i og fortsatt preges av. Museene er et effektivt redskap for å inndele mennesker, gjenstander og levesett i forskjellige kategorier av ulik verdi, og som bidrar til å legitimere undertrykkende og diskriminerende handlinger. Det er kanskje særlig i møte med teoretikere som legger urfolksperspektiver til grunn i forskningsarbeid som Kuokkanen (2007), Linda Tuhiwai Smith (2012) og Liisa-Rávná Finbog (2020), at jeg blir konfrontert med hvordan tilsynelatende uskyldige praksiser og objekter er kraftfulle mekaniser for å undergrave ontologisk og epistemologisk mangfold.

Trine: Kanskje er det slik at noe av det viktigste vi kan gjøre, er å være bevisst hvordan vi kan utgjøre en forskjell gjennom forskning og utdanning med urfolks- og minoritetstematikker som omdreiningspunkt. Da utvikles både vi som samfunnsforskere, samtidig som den institusjonen vi er en del av blir en viktigere arena for å synliggjøre mangfold. Vi utdanner mennesker som kommer til å jobbe i offentlige og private organisasjoner med direkte eller indirekte ansvar for å bidra til utvikling av samiske og kvenske samfunn. Det samiske og kvenske angår oss alle, og det vi sier og gjør med tanke på utvikling av urfolk og etniske minoritetskulturer – eller de tilfellene når vi velger å ikke si eller gjøre noe – betyr noe. Kuokkanen påpeker at:

Prinsippet om å skulle gi tilbake i forskningen – enten det dreier seg om å rapportere tilbake, dele funn, melde tilbake ny kunnskap eller vesentlig informasjon til lokalsamfunnet, eller å ta folks behov og interesser med i utforming av forskning – er del av større prosesser som dekoloniserer koloniale strukturer og tenkemåter og gjenoppretter urfolks samfunn (2010:66, vår oversettelse).

Å velge når du skal snakke og når du skal tie, bør derfor vurderes nøye. Selv om det er umulig å gå inn i dette uten både besvær og ubehag, er det også en måte å forvalte ens ansvar på som forsker.

Ett aspekt ved en akademisk ansvarlighet, slik jeg forholder meg til den, er da å løfte inn spørsmål som kvenske aktører tar til orde for at de ønsker belyst, for eksempel angående behov for synlige, kvenske kulturmarkører (Monsen 2020). Vi har også et ansvar ut over dette, for eksempel til å synliggjøre maktstrukturer som kan ha betydning når kvener strever med å få gehør for sine perspektiver og virkeligheter. Helt konkret tenker jeg det er viktig at forskning rundt maktrelasjoner ikke bare har blick for den repressive makten, det noen kanskje vil si at kvener «utsettes for», men også et blick for den produktive makten (Foucault 1994) som for eksempel kan handle om å få til endring. Vel så viktig er derfor forskning på den kreativiteten som myldrer i det samme bildet, den produktive makten kvenske stemmer bygger opp. Ved å bruke forskningen til å belyse de kvenske uttrykkene som sirkulerer på de

arenaene som er «på siden» av de offisielle institusjonene som museum og skoleverk, er man med på å fortelle frem noe betydningsfullt om kvenske virkeligheter. En viktig dimensjon dreier seg uansett om en sammenkopling med dem vi forsker med, slik at det skapes relasjoner som forgreiner seg ut over selve forskningsprosjektet. Disse relasjonene kan kjennes i form av tillit og forventninger om videreføring, at man må kunne stå for og stå i forskningsdrevne påstander lenge etter den siste sluttrapporten er sendt inn.

Gyrid: For meg har det tatt tid å aktivere et blikk for noe av den skjevfordelingen, marginaliseringen og uretten som utspiller seg ut i det nære, i nord. Jeg har kanskje ikke hatt et bevisst nok forhold til hvordan institusjoner, som museer eller akademier, virker på fellesskapet. Hvem sine fortellinger, objekter eller praktiser formidles? Hva er det mindre plass til? Hva skjer når vi ikke gir plass til ontologisk og epistemologisk mangfold og kompleksiteten? Dette er en av flokene vi står i, der fortellingene som løftes har betydning for kunnskap som formes. Det er vondt å ta innover seg at mangfold fremstår som noe trøblete, slik kvenaktivist og kurator Katriina Pedersen uttrykker sitt forhold til eget språk og kvensk kultur: «Jeg føler ofte på en indre konflikt når jeg lærer bort kvensk språk/tradisjoner. Ville det vært enklere å bare la det være?» (2020:3, vår oversettelse). Hvilke mekanismer bidrar til at det å bruke tradisjoner, språk og kulturarv oppleves som en kamp, og hvordan kan vi gjennom forskning utgjøre en forskjell? Som Kuokkanen påpeker er universiteter «konfliktfylte arenaer hvor ikke bare kunnskap men også middelklassens eurosentrisk, patriarkiske og (ny)koloniale verdier produseres og reproduseres» (2007:74, vår oversettelse). Det er et behov for å utfordre dette verdisetet. Å gå inn i denne metalogen sammen og reflektere rundt forskningsprosessen, er et lite steg på veien. Refleksjonene kan ikke viske ut tilhørigheten min som hvit, vestlig, utdannet kvinne fra norsk øvre middelklasse, men det kan bidra til en bevisstgjøring rundt en epistemologisk ignoranse som finner sted innenfor institusjoner som akademier og museer og som undergraver mangfoldige kunnskapsfremstillinger.

«Ingen ser alt-alle ser noe»: Posisjonering og kvenske virkeligheter

Trine: Haraway minner oss om at vi alltid snakker fra en posisjon, og at åpenhet rundt dette er et utgangspunkt for å komme med relevante kunnskapsbidrag. Selv om ingen kan se alt, kan alle se noe. Haraway sier:

Jeg argumenterer for lokaliserings-, posisjonerings-, og situeringspolitikker og –epistemologier, hvor betingelsen for å bli hørt med sine rasjonelle kunnskapskrav er delvishet og partiskhet, ikke universalitet. Dette er krav som gjelder menneskers liv; synet fra en kropp, alltid en kompleks, motsigelsesfylt, strukturerende og strukturert kropp, versus synet ovenifra, fra ingensteder, fra enkelheten (1995:58).

I akademier oppfattes jeg mest sannsynlig som en ikke-samisk og ikke-kvensk stemme. Eller gjør jeg det? Hvor er min posisjon i et kvensk landskap? I dag bor jeg i Finnmark etter mange år i andre deler av verden. Jeg er hjemme. Eller er jeg? Det er jo her jeg har trasket rundt i de berømmelige barneskoene: i Finnmark, Ruija, Sápmi, Nord-Norge. Med min oppvekst i «kvenhovedstaden» Vadsø, med dertilhørende dialekt, nettverk og relasjoner er det kanskje ikke så lett å vite hvem jeg er. Likevel betyr det noe. Jeg snakker ikke samisk eller kvensk, men jeg føler meg likevel hjemme når jeg hører det nordsamiske språket, og blir rørt når jeg hører den vakre Tuoll ’on Mun Kultani sunget på kvenfolkets dag. Det er form for kroppslig tilhørighet som gir seg til kjenne, selv om jeg raskt kan korrigere meg selv og si at dette

er ulovlige følelser for en som meg. Og ville følelsen være mer legitim for en forsker hvis en slektsgranskende tante hadde «funnet noe kvensk» bakover i slektstreet? Er dette sånn som må frem i lyset for å kunne bidra i forskning om og for det kvenske? Eller er det tilstrekkelig å beskrive seg selv som en utenforstående som bor i en kontaktsone (Pratt 2008).

Mens jeg nøler med å ta opp ubehagelige og utfordrende spørsmål om identitet og tilhørighet i min egen familie, har min vitenskapsfilosofiske plassering langs stier tråkket opp av kritiske kulturteoretikere gjort dette til kjernen i mye av min forskning (for eksempel Kvidal 2011; Kvidal-Røvik 2015; Kvidal-Røvik og Cordes 2018). Dessuten forholder jeg meg til den samiske så vel som kvenske kulturen i mitt arbeid og privatliv, og det gir meg en følelse av tilhørighet. Men med hvilken identitet og med hvilken følelse av tilhørighet føler jeg meg berettiget til å snakke om spørsmål om makt, diskriminering, forskjell, kulturell sorg, anger, håp, harme, sinne, empowerment og sosial endring? Hvilke kvenske virkeligheter kan jeg bidra til å belyse? Hvilke posisjoner er tilgjengelige for en som meg?

I koronaens tid inviteres folk «inn på kontoret mitt» via et web-kamera. Her ser de meg i en kontekst av et betydelig antall hyllemeter med bøker, permer, papirer, mapper og andre gjenstander som interesserer en kulturforsker. I bokhylla bak meg står også et kvenflagg. Helt på tampen av en undervisningsøkt jeg hadde gjennomført dagen etter Kvenfolkets dag, gjorde flagget seg gjeldende i møtet med noen studenter. Studentene hadde fulgt et emne jeg hadde ansvaret for, og nå hadde vi lagt bak oss flere økter hvor diskusjoner av urfolk og nasjonale minoriteter i nord hadde kommet opp med jevne mellomrom. Rett før vi alle skulle takke av og gå hver til vårt, avslutter en av studentene dagens digitale samvær med å si: «Også ser jeg du har kvenflagget bak deg; gratulerer med dagen som var i går.» De andre studentene gratulerte meg umiddelbart også med dagen. Jeg rakk å respondere med «ja, gratulerer til dere også,» før alle logget av, men da stillheten senket seg på kontoret mitt etterpå ble jeg sittende og fundere på hvordan kvenflagget hadde vært aktivt med i mitt digitale klasserom/kontor gjennom semesteret, og hvordan det hadde fått betydning for faglige diskusjoner i gruppen. Dette viser kanskje at selv om jeg selv ikke eksplisitt sier noe om min egen identitet og tilhørighet, betyr ikke det at jeg ikke blir plassert og posisjonert av andre gjennom de symboler jeg omgir meg med i hverdagen.

Gyrid: Som stipendiat i berøring med et felt preget av historisk urett og forskning som overgrep, inngår usikkerhet som et tilbakevendende element i arbeidet med å skape kunnskap. Usikkerheten er særlig knyttet til faren for å produsere forskning med de beste intensjoner, men på en uansvarlig måte. Hallvard Fossheim og Helene Ingierd (2015) argumenterer for at forskeren har et særskilt ansvar ovenfor etniske minoritetsgrupper som nasjonale minoriteter, som også betegnes som sårbare grupper, men hvem som får definere gruppen som sårbar eller hvordan forskerens utvidete ansvarsområde kan tolkes, snakkes det mindre om. En mer aktiv bruk av feministisk og kritisk teori, og urfolksperspektiver kan utgjøre en stor forskjell i forståelsen av selve forskningsprosessen. Som Smith så fint minner oss på, er ikke forskning «en uskyldig eller distansert akademisk øvelse, men en aktivitet der noe står på spill, som tar form i lys av visse politiske og sosiale forhold» (2012:5, vår oversettelse). Noe står på spill i omgivelsene jeg beveger meg i, som krever både en refleksiv og sensitiv tilnærming til prosessene og virkelighetene forskningen er en del av.

Det er grunn til å stoppe opp og reflektere rundt egne bevegelser som forsker i møte med kvenske virkeligheter, men samtidig finne en vei for å unngå å bli handlingslammet. Haraway advarer mot fristelsen å innta eller romantisere utvalgte posisjoner, og påpeker at «de undertryktes standpunkter er ikke 'uskyldige' posisjoner» (1995:53). Posisjonene våre er delvise, og vi trenger, som Haraway påpeker, flest mulig stemmer og flest mulig fortel-

linger (Asdal, Berg, Brenna, Moser og Rustad 1998). Når forskjellene bringes sammen krakelerer den ontologiske glasuren, og sprekke kan representere grobunn for kreativitet og nytenking (Stewart og Kortright 2015; Verran 2001), men å skulle håndtere sitt eget ståsted, kan også by på utfordringer ettersom «selvidentitet er et dårlig visuelt system» (Haraway 1995:54). Vi er ikke nødvendigvis tilgjengelige for oss selv, og posisjoneringen krever mer enn å formidle hvor vi står. Hvordan kan vi bringe sammen flere fortellinger og på den måten tilrettelegge for en forskning som bidrar til kreativitet og nytenkning?

Trine: Det er ikke lenger noe revolusjonerende i å hevde at vi som forskere aktivt er med i de arbeidene vi skriver frem – at våre spørsmål og perspektivene vi tar gir oss en retning i arbeidet, men den måten Haraway løfter frem en bevissthet om hvordan vi, rent kroppslig og materielt, er inne i forskningen (og jeg vil tilføye undervisningen), tvinger frem et annet nivå av refleksivitet. Det er ikke lengre nok for meg å påpeke at det jeg ser i forskningen preges av hvem jeg er, for også jeg skapes som del av disse forskerprosessene. Jeg kan gå inn i kvenforskningen med en intensjon om å bidra til å fremme kvensk kultur og identitet, men jeg kan i samme slengen ende opp med å pirke intenst i egne forståelser av hvem jeg er. Hanna Guttorm, Lea Kantonen og Britt Kramvig (2019) understreker betydningen av å knytte sammen kunnskapspraksiser med flerfoldige ontologier, og snakker om hvordan de selv endres i og gjennom møter med ulike ontologier. Deres tanker rundt forskerens rolle hjelper meg reflektere rundt min egen involvering i det kvenske feltet. I stedet for å la være å gå inn i noe vanskelig og komplekst der min posisjon og mitt ståsted kan kritiseres for ikke å representere noe «innenfra», tar jeg på alvor Guttorm, Kantonen og Kramvigs ord om en etisk forpliktelse til å ta med seg et ontologisk mangfold både i kunnskapsetablering og formidling. Kanskje kan man da bidra til en produktiv krakelering av den ontologiske glasuren?

Når jeg sier dette mener jeg ikke å undergrave at en person som har levd i konsekvensene av fornorskning, har tilgang til noen perspektiv og forståelser som en utenforstående aldri helt vil kunne forstå. Jeg ønsker ikke å underkommunisere at de av oss som ikke er samer eller kvener, aldri vil kunne forstå, eller fullt ut ta inn over seg, visse aspekter ved samiske og kvenske erfaringer. Likevel: Ansvaret for å adressere spørsmål som har med det samiske å gjøre, hviler ikke bare på de som identifiserer seg som samiske, og det er ikke bare de som identifiserer seg som kvensk som bør ha ansvaret for å snakke om spørsmål som har med det kvenske å gjøre. Vi er mange som bør ta del i å åpne rommene for transgressiv forskning.

Forskning er en kreativ prosess hvor vi fletter sammen empiriske remser, som en prosess for bricoleuring (se Denzin og Lincoln 2011; Greene 1998; Underwood 2007). May-Britt Öhman (2016) beskriver en av sine vitenskapelige artikler som sin joik, for å få frem hvordan hun konstruerer arbeidet sitt sammen med andres fortellinger, joiker og historier, basert på verbal kommunikasjon, dokumenter og bøker, koplet sammen med sine personlige opplevelser på ulike stadier og deler av livet. Det Öhman får så godt frem er den kreative innsatsen som ligger innvevd i slike vitenskapelige bidrag. Det sosiale og politiske er dermed alltid del av all forskning, også selve forskningsprosessen, hevder Haraway (1988). Mitt overordnede mål som forsker er dermed å bidra med kunnskap – flette sammen empiriske remser – som bidrar til positive endringer, og i så måte er forskningen min alltid normativ og politisk, og med en transgressiv ambisjon. Med denne posisjoneringen følger et ansvar og en forpliktelse. Forskningen er virksom, og vi må ha en tanke om hvordan vi vil den skal «virke». Med en slik tilnærming til forskning, og en slik forståelse av hva forskningsbasert kunnskapsproduksjon skal gjøre, så er forskerens posisjonering sentralt. Og hvor står jeg?

Gyrid: Det er noen gjennomgående spørsmål jeg får fra Trine i rollen som veileder hver gang jeg lufter tanker som relaterer seg til doktorgradsarbeidet mitt. Det er: Hvorfor, hva betyr det, og for hvem? Spørsmål så enkelt formulert, men samtidig så vanskelige å besvare. Den gjentagende, men vennlige insisteringen på at jeg alltid bør reflektere over hva noe betyr og for hvem, bidrar til en tydeliggjøring og ansvarliggjøring av egen posisjon. Det er ikke nok å skulle gjøre noe, uten å ta innover seg antagelsene og konsekvensene av spørsmålsformuleringen. Da Trine spurte meg om hvorfor Haraway er viktig for meg, svarte jeg kanskje litt unnvikende og sa noe i retning at hun med et kritisk blikk utfordrer ulike ideer om objektivitet i forskningsprosessen. En «gullstandard» som fremmer forskning som objektiv, universell og utført på avstand, som jeg ofte tenker at jeg ikke er i direkte berøring med, men som ligger til grunn for sentrale premisser ved universitetet som kunnskapsinstitusjon. Haraway (1988) sine tanker om en situert kunnskap som delvis og partiell, sitter etter hvert i ryggmargsrefleksen. Det anerkjenner betydningen av å synliggjøre hvem forskeren er og redegjøre fra hvilken posisjon forskningen produseres. Situeringen rokker ved roten av epistemologiske utfordringer knyttet til forventninger om forskningens objektivitet, kjent som det umulig «gudeknepet – å se alt fra ingensteder» (Haraway 1995:51). Vi er som forskere lokalisert et sted, med hele vår kropp, erfaringer og relasjoner som får noen etiske og politiske konsekvenser for den forskningen som kan gjøres. Det understreker at forskningsprosessen ikke utformes i et vakuum, men med folk og aktører som også er bevegelige. Dette har betydninger for dem og det som jeg har mulighet til å være i kontakt med. Situering er en pågående prosess som aldri stopper.

Trine: En bevisst holdning til sin egen situering – inkludert ontologiske og epistemologiske begrensninger – står for meg som en viktig måte vi kan forvalte vårt ansvar som forskere for og med minoriteter som vi relaterer oss til. I boken *Research as resistance – critical, indigenous, & anti-oppressive approaches*, skriver Fairn herising (2005), med referanse til Rosi Braidotti (1994) om betydningen av accountability, det at vi må stå til rette for de historiske forholdene vi deler:

Ansvarlighet og posisjonalitet henger sammen. Ved å understreke viktigheten av å ta hensyn til egne investeringer ... har jeg også insistert på ... behovet for å ta hensyn til nivået av ubevisst begjær og følgelig av imaginære relasjoner til de faktiske materielle forholdene som strukturerer vår eksistens (2005:139, vår oversettelse).

Videre innebærer ansvarlighetsbegrepet, slik Haraway bruker det, at vi må erkjenne at kunnskapen vi som forskere produserer, har noen grenser. Kunnskapen er situasjonsbetinget, og avhengig av oss som forskere, samt det og dem vi forsker med/på/for. Det ligger en kritisk skepsis i bunn som stadig innhenter oss i arbeidet vi gjør, der noen historier løftes frem og andre ikke. Det har altså en betydning, hvilke historier vi velger å belyse, og hvordan vi gjør dette. Som Haraway sier:

It matters what matters we use to think other matters with: it matters what stories we tell to tell other stories with: it matters what knots knot knots, what thoughts think thoughts, what descriptions describe descriptions, what ties tile ties (2016:16).

Dette betyr at vi bør bidra med ansvarlige beskrivelser av verden (Egedal 2008:125). Denne måten å tenke om ansvarlighet i forskningen kan ha mye for seg når vi jobber med komplekse, flokete og besværlige felt, som berører grupper med minoritetsstatus

og hvor det er essensielt at vi som forskere finner måter å relatere oss til ulike virkeligheter.

Gyrid: Det er en hendelse som har festet seg hos meg og som minner meg om hvordan forenkling av det kvenske feltet kan hindre meg i å se mangfoldet jeg møtes med. I anledning et seminar jeg deltok på i et samisk område, ble vi tatt med på utflukt til et kaffebål ved elvebredden. Alle ble inviterte til å dele historier fra våre liv, hvem vi var, hvor vi kom fra, der vi en etter en ble vi tatt med i samtalen. Jeg ble stående å lytte til de ulike fortellingene. Hva skulle jeg egentlig si om meg selv? Hørte jeg til her ved bålet? Skulle jeg si noe om det kvenske, gitt at det var en primært samisk kontekst? Flere spørsmål meldte seg. Da turen kom til meg, presenterte jeg kort meg selv, min forbindelse til det kvenske, og min nysgjerrighet ovenfor seminarets tema. Spent på mottakelsen så det hele til å være ok for de andre som var til stede. Kort tid etter kom en av deltakerne som selv hadde formidlet en sterk samisk tilhørighet i presentasjonen, og som snakket samisk, bort til meg. Personen spurte om jeg snakket kvensk, og sa det kvenske var spennende. Selv hadde denne personen kvenske røtter, og gikk på kvensk språkkurs. Før vi gikk hvert til vårt, sa vedkommende det var viktig at det ble gjort noe på det kvenske. Hendelsen er for meg en sterk påminnelse om at det er behov for å løse opp mine egne antagelser og reproduksjoner om etniske kategorier som mer fastlåste enn det som i realiteten er tilfelle. Kramvig (1999) advarer mot det hun kaller for kategoriernes konseptuelle vold, der etniske kategorier formet i en offentlig diskurs ikke nødvendigvis er gjenkjennbare og tilgjengelige for folk som tilhører disse kategoriene. Dette gjør det utfordrende å skulle forvalte en identitet som inneholder fragmenter fra flere verdener. Elisabeth Stubberud (2021) peker også på at det er et behov for forståelser av kvensk etnisitet som rommer et mangfold og en kompleksitet knyttet til denne tilhørigheten. Skillelinjene rundt det kvenske er ikke alltid like entydige, og har glidende overganger til flere betegnelser, kategorier og vekslende identiteter. Dette er et viktig aspekt ved det kvenske i dag, som vi må være bevisst i forskerprosessen.

«Sammen»: alliansebygging og kvenske virkeligheter

Gyrid: I forskningsprosjekt som håndterer spørsmål knyttet til minoriteter, er det viktig å få til forskning som er ansvarlig, gjenkjennelig og relevant for miljøer forskningen henvender seg til. I vårt prosjekt har en innfallsvinkel fra start av vært samhandling og involvering med kvenske miljøer og aktører, blant annet ved formulering av prosjektets problemstillinger. Et begrep som brukes for å si noe om viktigheten av å skape en relasjon mellom flere parter, er allianser. Allianser kan være produktive i sitt vesen, og de kan dannes med utgangspunkt i å forbedre noe og bygge kapasitet for positiv endring. Anne Merrild Hansen og Carina Ren (2021) argumenterer for at forskningspraksiser bør utformes i samarbeid med lokale aktører og interessenter. Gjennom inkludering av lokal kunnskap og medbestemmelse, fungerer denne formen for kunnskapsproduksjon som en aktiv motvekt til kunnskapsproduksjon som er posisjonert på utsiden av det lokalsamfunnet forskningen angår. Denne tilnærmingen ansvarliggjør også forskeren når det gjelder å forvalte på en god måte de relasjonene som skapes underveis i forskningsprosessen, men det kreves en bevissthet rundt de mange, og til tider motsetningsfylte, virkelighetene som finnes. Hvilke allianser som inngås, betyr noe.

Trine: Haraway er også opptatt av ansvarlighet, og betydningen ansvarlighet har for å «sikre de forskningsetiske komponenter som alltid vil være til stede der kunnskapsprosesser er

gjort virksomme» (Asdal mfl. 1998:128). Noe som etter hvert har blitt viktigere for meg, og som denne artikkelen strekker seg mot, er å si noe om hvordan våre forskerfortellinger er performative og en måte vi kan bidra til forandring. Som Dwight Conquergood (1991) sier, bruker forskning innenfor et performativt paradigme den opplevende og situerte kroppen både som sitt motiv og som sin metode. Jeg ønsker å bruke min tilnærming på en slik måte at den kan bidra i pågående dekolonialiseringsprosesser der jeg bor. Som samfunns- og kulturforsker som lever i samfunn sammen med urfolk og nasjonale minoriteter, føler jeg meg forpliktet til å rette min oppmerksomhet mot vanskelige spørsmål, også når de dreier seg om tema relatert til det samiske eller kvenske. Vi kan ikke la kolleger som posisjonerer seg som samiske og/eller kvenske være de som alene bringer dette inn på arenaen for forskning og høyere utdanning. Når alt kommer til alt, som blant andre Smith (2012) og Harald Gaski (2013) minner oss om, er det behov for allierte. Vi må reflektere over hvordan vi, som forskere og samfunnsdeltakere, kan være allierte når det gjelder å utvide og støtte opp om urfolks og minoriteters kunnskap og perspektiver. Vi må reflektere over hvordan vår alliansebygging er en del av den kreative vevingen i en relasjonelt fundert forskningsprosess.

Gyrid: Haraway tar i bruk ulike modeller og fortellinger som fremhever det mangfoldige, komplekse, dynamiske og situerte, på spesifikke steder. Modellene fremviser hvordan alle jordens arter er bundet sammen og involverte i hverandres liv. I virkeligheter som veves sammen, kan posisjoneringer også handle om å skape en bærekraftig forskning som tar innover seg hvordan vi kan leve sammen, i fellesskap. Det handler om at «science art worldings cultivates robust response-ability for powerful and threatened places and beings» (Haraway 2016:71). En slik tenkning, som kultiverer evnen til å opptre ansvarlig, krever et omdreiningspunkt som verdsetter samskapende praksiser.

Til tross for at Trine og jeg jobber for samhandling og dialog med utvalgte kvenske miljø og aktører i forskningsprosjektet vi jobber med nå, skiller den prosessen seg fra det selvstendige arbeidet jeg selv skal gjennomføre i doktorgradsutdanningen. Innretningen på doktorgradsløpet gjør det urovekkende enkelt å tenke at jeg er alene om å drive forskningsprosessen, for å demonstrere mine evner til å bevege meg i forskningsfronten. Imidlertid, som Haraway (2016:59) poengterer med ordet *sympoiesis* i boken *Staying with the trouble*, er vi aldri alene, men alltid i selskap, i verden, med hverandre. Overført til forskning om det kvenske i dag, er *yhdessä*, det kvenske adverbet for sammen og i selskap med, et godt ord for å tydeliggjøre hvilke relasjoner vi står i, med hverandre og med forskningsfeltet. *Yhdessä* er et begrep som har gjenklang i kvenske virkeligheter, og speiler hverdagspraksiser, for eksempel knyttet til sauna, bakeri eller tjærebrenning som historisk sett har vært tuftet på kollektiv gjennomføring. Mobilisering av kvensk synlighet er også et slikt kollektivt prosjekt, der både majoritet og minoritet må ta del.

Sammen har vi muligheten til fremme epistemologiske og ontologiske alternativer og «gi slipp på det den eiesyke individualismen dikterer» (Haraway 2016:60, vår oversettelse). Utgangspunktet for overnevnte kultivering ligger muligens nettopp i prosessen å situere kunnskapsproduksjonen, fordi som Haraway så fint formulerer det, situert kunnskap dreier seg om samfunn, ikke isolerte individer og «den eneste måten å utvide synet sitt på er å være lokalisert» (1995:60). Haraway og Kuokkanen minner oss på hvilket felles ansvar vi har for hverandre og for omgivelsene våre, der det handler om å kunne stå sammen. Det dreier seg om grunnleggende måter å forstå og forholde seg til en gjennomgripende prosess med mål om å gjøre verden til et bedre sted. Kuokkanen trekker frem hvilket ansvar vi har til å starte «fra grunnen av, og delta i en pågående, uferdig prosess» (2007:75, vår oversettelse). Flokene

som ikke kan gattes ut i forskerprosessen blir ikke mindre av å stå sammen, men ubehaget og uroen knagges på en ambisjon om å være ansvarlig i prosessen. Vi lærer i selskap med hverandre, en prosess som tar tid. Michelle Francett-Hermes og Helena Pennanen understreker at «avlæring innebærer å bli bekvem med usikkerheten i det ikke å vite» (2019:131, vår oversettelse). Avlæringen, eller omlæring, og det å gi slipp på autoritet, er også en pågående prosess.

Trine: Mange års kolonisering og harde assimilering- og fornorskningsprosesser har gått på bekostning av samisk og kvensk kultur og kulturarv, og fortsetter å ha betydning. Pågående anerkjennelses- og forsoningsprosesser kommer til å kreve en innsats fra mennesker i mange forskjellige posisjoner i årene som kommer – også fra de som ikke identifiserer seg urfolk eller nasjonale minoriteter, som står i utkanten av slike identifiseringer såvel som de som beveger seg imellom. Gaski sier:

For å fremme urfolkskunnskap så er det veldig viktig med *allierte*, folk som har en sympatisk innstilling og vurderer aktivitetene våre positivt, som forsøker å forstå hva vi gjør og hvorfor vi gjør det, men som samtidig tør å veilede og bidra med kritiske betraktninger, når det er behov for dette (2013:180, vår oversettelse).

Tankegangen fremmer dialog og ser forskningen som en potensiell bidragsyter for å styrke samfunnene det forskes for/i. For Gaski er ikke allierte nødvendigvis de som åpent erklærer å være støttende, men som i sitt arbeid håndterer urfolkstematikker på en fordomsfri og rettferdig måte. En slik tilnærming til det å være en alliert gir mening for meg, og understreker betydningen av å gjøre seg selv og sin kompetanse relevant når man er forsker situert i samfunn hvor urfolk og andre minoriteter jobber for å utvikle og styrke sine språk og kulturer.

Forskning blir til mellom mange, og det som fortelles frem gjennom det vi skriver, er bygget fra møter med de som har sagt seg villige til å delta sammen med oss. Det er viktig å anerkjenne den felles prosessen som er i gang, og det vi lærer og ser gjennom den samhandlingen som får spille seg ut i denne prosessen (Kramvig og Verran 2020). Det å være sammen med, lytte til og snakke med fremfor å observere er et viktig grep. Lytting er en innovert øvelse hvor det temporære og nære får plass. Strategisk lytting til minoriteters fortellinger kan også være et bidrag i en dekoloniserende forskning (Kvidal-Røvik og Cordes 2020). I motsetning til noe avsluttet og lukket som skapes ved at man «ser på», er en kroppslig tilnærming og en bruk av seg selv inn i forskningen en verdifull metode for å skaffe seg «ektefølt innsikt i andres liv» (Trinh 1989:123, vår oversettelse) – også når det gjelder å bli tatt med inn i kvenske virkeligheter.

Gyrid: Vi argumenterer for betydningen av en reflektiv og sensitiv tilnærming i forskerprosessen rundt spørsmålene som berører det kvenske i samtiden. Vi går inn for å ta de erfaringene og kunnskapspraksisene vi møter lokalt på alvor, og bidra til å minske forskjellene mellom kunnskapen som produseres og anvendbarheten av kunnskapen i virkelighetene det forskes på. Samtidig er vi en del av et større system av etablerte forskningspraksiser, institusjonelle krav og formaliteter, som får betydning for hvordan forskningen kan utføres. Selv om det tidvis oppleves som vi er i en form for brytningstid, der det er både legitimt og et uttalt behov for alternative måter å gjøre forskning på, så krever prosessen fremdeles at vi kritisk må revurdere redskapene vi benytter oss av i forskningsprosessen for å unngå å reproducere historisk urett (Walsh og Mignolo 2018). I forskningsprosjektet vi er en del av, vekt-

legges dialog med enkelte kvenske aktører og miljø, men dialogen gjør at forskningen rigges til på en måte som ikke nødvendigvis favner om hele kompleksiteten som vi opplever i møte med minoritetens virkeligheter. Dette er problematikk som er særlig fremtredende i møte med norskfinske eller finskættede posisjoner.

I et av de første intervjuene jeg tok del i som forsker, opplevde jeg at personen som vi snakket med plasserte meg i en bestemt kategori ved å kort kommentere min relasjon til Vadsø museum-Ruija kvenmuseum. Personen, med tilhørighet til det norskfinske, fortalte om hvordan det opplevdes å få kulturen, språket og familien titulert som kvensk, der museet som institusjon ble nevnt som en aktør som kun var interessert i å løfte det kvenske. Personen sa at museet «kjører knallhardt på med det kvenske» og at «de setter bort den norskfinske kulturen». Jeg husker jeg ble ganske utilpass, men jeg visste hva personen siktet til, der museet sin innsats og engasjement for å løfte det kvenske ble tatt til inntekt for å motarbeide det norskfinske. Selv var jeg uenig at dette stemte. Også media og skolevesenet ble trukket frem som eksempler på dårlige praksis når det gjaldt rett begrepsbruk. Personen fortalte at ungene hadde kommet hjem fra skolen og fortalt at de var kvenske, for det hadde de lært på skolen. Selv om vedkommende sa at det ikke ble gjort noe nummer ut av hendelsen ovenfor ungene eller skolen, var det helt tydelig at begrepsbruken var støtende. Formuleringer som frarøving, utvasking, overtramp, støtt og satt vekk, gir et lite innblikk i hvilke ord som ble brukt i dette intervjuet. Ubehagelighetene som oppstod under intervjuet, var for meg en påminnelse om behovet for en sensitiv navigering i et landskap som opererer med kategoriseringer som et aktivt synliggjøringsgrep, uten å prøve å glatte over ulikhetene som utspiller seg mellom de forskjellige posisjonene. Sett i ettertid var dette likevel kanskje den samtalen som gjorde sterkest inntrykk på meg, da den synliggjorde at det kanskje ikke alltid er mulig (eller ønskelig) å ta begge betegnelsene i den offisielle benevnelsen til den nasjonale minoriteten i bruk. I forskningsprosjektet om minoritetens kutlurarvsrepresentasjoner i samtiden var Trine og jeg veldig bevisst på å ha et reflektert forhold til posisjoner begrepsbruken rommer for å inkludere kompleksiteten og mangfoldet vi møtte. Men innledningsvis var vi kanskje ikke så bevisst på hvordan prosjektet, gjennom sine samarbeidspartnere, signaliserer at vi forholder oss til den nasjonale minoriteten på en bestemt måte. Dette har blitt tydeligere for oss, der allerede etablerte allianser og samarbeid får konsekvenser for hvem vi kan være i videre dialog med. Dette innebærer også at noen allianser ikke nødvendigvis er like tilgjengelige.

Sammen om et felles ansvar for transgressiv forskning for kvensk mangfold

I denne artikkelen har vi løftet frem noen spørsmål som vi stadig kommer tilbake til, og som gjør seg gjeldende i forskning om det kvenske i dag og i relasjonelle forskningspraksiser i Finnmark/Ruija/Sápmi/Nord-Norge. Vi har utforsket spørsmålene gjennom en metalog, der vi har problematisert noe av den kompleksiteten vi møter underveis i forskningsprosessen. Vi har særlig latt oss inspirere av Haraways (1988, 2016) perspektiver om situert kunnskap og muligheten til å bli værende i det som er vanskelig. Med oss i analysen har vi tatt på alvor Kuokkanens (2007, 2010) oppfordring om en akademisk ansvarlighet. Gjennom metalogen synliggjør vi noen av de ontologiske og epistemologiske flokene vi står i, som dreier seg om hvilken kunnskap vi står i posisjon til å produsere og hva det kan bety å bygge allianser med aktører i feltet forskningen snakker til. Posisjonert i et felt med komplekse tilhørigheter og uttrykk, argumenterer vi for å bli værende. Det følger med et ansvar og en forpliktelse til å engasjere oss i forskning som bidrar til å skape fortellinger

om området vi er en del av og føler oss hjemme i, til tross usikkerhet knyttet til vår egen posisjon.

Vi argumenterer for at vi sammen har et ansvar for å løfte inn spørsmål som våre samarbeidspartnere etterspør i forskningen. Det at ulike personer kommer sammen, at ulike virkeligheter møtes og at forskjellighet kommer til syne, har en stor verdi. Vi håper diskusjonen vil være nyttig for andre som har tro på transgressiv forskning, og som ønsker å ta del i en mangfoldig motstand mot ulike former for urettferdighet. Gjennom allianse- og relasjonsbygging og kritisk bevissthet rundt egen situering, ligger det en kollektiv innsats for kunnskapen som produseres. Sammen anlegger vi mulighet for forskning som er ansvarlig og mangfoldig, for som Haraway sier: «Vår oppgave er å lage bråk, virvle opp potensielle reaksjoner på ødeleggende hendelser, så vel som å roe mørke bølger og gjenskape stille steder» (2016:2, vår oversettelse). Vårt bidrag i en kvensk kontekst kan på denne måten være å skrive frem verdien av epistemologisk og ontologisk mangfold, og slik ta del i en transformerende og transgressiv forskning om, for, og med det kvenske.

Noter

- 1 Haraway (1995) viser til en norsk oversettelse av Haraway (1988).
- 2 Refleksjoner i artikkelen har utspring i prosjektene «Intangibilization, Materializations and Mobilities of Kven Heritage: Contemporary Articulations in Fields of Family, Museums, and Culture Industry» og «Representasjon av den kvenske/norskfinske minoritetens kulturarv – forvaltning og forflytning» (begge finansiert av Forskningsrådets SAMKUL-program), samt «Čatnat: Forskning med og for innovasjon i samisk reiseliv og kreative næringer» og «Dialogbasert forskning med reiselivsentreprenører i samiske områder» (begge finansiert av Regionale forskningsfond Nord).
- 3 Kvener/norskfinner er den offisielle fellesbetegnelsen på den nasjonale minoriteten, men det er en betegnelse som rommer ulike måter å fortelle frem posisjoner knyttet til egen identitet og språk. For eksempel bruker noen eksplisitt den kvenske betegnelsen mens andre bruker norskfinsk, finskættet eller av finsk avstamning. I teksten har vi valgt å bruke begrepet kven/kvener/kvensk, men anerkjenner at kven-begrepet kan være ladet med negative konnotasjoner (særlig for den delen av den nasjonale minoriteten som ønsker å benevnes som norskfinner). Leseren vil imidlertid møtes med det offisielle navnet kvener/norskfinner når vi referer til den nasjonale minoriteten som gruppe, slik navnet brukes i offentlige dokumenter eller ved institusjoner med nasjonalt ansvar for minoriteten, som Vadsø museum – Ruija kvenmuseum.
- 4 En annen stavemåte som brukes i enkelte kvenske områder, bl.a. Varanger, er yhessä.

Litteratur

- Ahmed, Sara 2017. *Living a feminist life*. Durham: Duke University Press.
- Asdal, Kristin, Anne Jorunn Berg, Brita Brenna, Ingunn Moser og Linda M. Rustad 1998. *Betatt av viten: bruksanvisninger til Donna Haraway*. Oslo: Spartacus.
- Bateson, Gregory 1972. *Steps to an ecology of mind*. New York: Ballantine Books.
- Bennett, Tony 1995. *The birth of the Museum: History, theory, politics*. London & New York: Routledge.
- Braidotti, Rosi 1994. *Nomadic subjects: Embodiment and sexual difference in contemporary feminist theory*. New York: Columbia University Press.
- Brown, Leslie Allison og Susan Strega 2005. *Research as resistance: Critical, indigenous and anti-oppressive approaches*. Toronto: Canadian Scholars' Press.
- Conquergood, Dwight 1991. «Rethinking ethnography: Towards a critical cultural politics», *Communication monographs* 58: 179-94. <https://doi.org/10.1080/03637759109376222>
- Denzin, Norman K og Yvonna S Lincoln 2011. *The Sage handbook of qualitative research*. Los Angeles: Sage.

- Egeland, Cathrine 2008. «Donna Haraway». I: Ellen Mortensen, Cathrine Egeland, Randi Gressgård, Cathrine Holst, Kari Jegerstedt, Sissel Rosland og Kristin Sampson (red.): *Kjønnteori*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Finbog, Liisa-Rávná 2020. *It speaks to you: Making kin of people, duodji and stories in Sámi museums*. Doktoravhandling, Insitutt for kulturstudier og orientalske språk, Universitetet i Oslo.
- Fossheim, Hallvard og Helene Ingierd 2015. «Etniske grupper». <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/bestemte-grupper/etniske-grupper/> (Lastet ned 05.09.2021.)
- Francett-Hermes, Michelle og Helena Pennanen 2019. «Relational ethics in Indigenous research – A reflexive navigation of whiteness and ally positionality», *Dutkasearvvi dieđalaš áigečála* 3 (2): 125-148.
- Foucault, Michel 1994. *Power*. (Bind 3). I : Paul Robinow (red. serie) og James D. Faubion (red. bind 3): *Essential works of Foucault 1954-1984*. New York: New Press.
- Gaski, Harald 2013. «Indigenism and cosmopolitanism: a pan-Sami view of the indigenous perspective in Sami culture and research», *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples* 9 (2): 113-24. <https://doi.org/10.1177/117718011300900201>
- Greene, Ronald Walter 1998. «Another materialist rhetoric», *Critical Studies in Media Communication* 15 (1): 21-40. <https://doi.org/10.1080/15295039809367031>
- Guttorm, Hanna, Lea Kantonen og Britt Kramvig 2019. «Pluriversal stories with indigenous wor(1)ds creating paths behind the next mountain», *Dutkasearvvi dieđalaš áigečála* 3 (2): 149-72.
- Haraway, Donna 1988. «Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective», *Feminist Studies* 14 (3): 575-99. <https://doi.org/10.2307/3178066>
- Haraway, Donna 1995. «Situerte kunnskaper: Vitenskapsspørsmålet i feminismen og det partielle perspektivets forrang». I: Kristin Asdal, Brita Brenna, Ingunn Moser og Nina Refseth (red.): *En kyborg til forandring – nye politikker i moderne vitenskaper og teknologier*. Oslo: TMV-senteret.
- Haraway, Donna 2016. *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. North Carolina: Duke University Press.
- herising, Fairn 2005. «Interrupting positions: Critical threshold and queer pro/positions». I: Leslie Brown og Susan Strega (red.): *Research as resistance: Critical, indigenous and anti-oppressive approaches*. Toronto: Canadian Scholar' Press.
- Hooper-Greenhill, Eilean 1992. *Museums and the Shaping of Knowledge*. London & New York: Routledge.
- Josefsen, Eva 2021. «En studie av Sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid – noen foreløpige forskningsfunn». Foredrag på: *Vadsø museum-Ruija kvenmuseums fagseminar: Kvensk/norskfinsk kultur og identitet i dag*. Vadsø.
- Kramvig, Britt 1999. «I kategorienes vold». I: Harald Eidheim (red.): *Samet og nordmenn: temaer i jus, historie og sosialantropologi*. Oslo: Cappelen.
- Kramvig, Britt og Helen Verran 2020. «Stories, stones, and memories in the land of dormant reciprocity: Opening up Possibilities for Reconciliation with a politics that works tensions of dissensus and consensus with care». I: Britt Kramvig, Helen Verran, Jan E Henriksen og Ida Hydle (red.): *Recognition, Reconciliation and Restoration: Applying a Postcolonial Understanding in Social Work and Healing*. Oslo: Orkana forlag.
- Kuokkanen, Rauna 2007. «The Gift Logic of Indigenous Philosophies in the Academy». I: Genevieve Vaughan (red.): *Women and the Gift Economy. A Radically Different Worldview Is Possible*. Toronto, Canada: Inanna.
- Kuokkanen, Rauna 2010. «The responsibility of the academy: A call for doing homework», *Journal of Curriculum Theorizing* 26 (3): 61-73.
- Kvidal, Trine 2011. «Tensions of Individualism: Norwegian Likhet in the Context of Globalization», *Nordicom Review* 32 (2): 111-124.

- Kvidal-Røvik, Trine 2015. «Sted som retorikk: Et kritisk-retorisk perspektiv på sted». I: Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank og Britt Dale (red.): *Med sans for sted – nyere teorier*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Kvidal-Røvik, Trine og Ashley Cordes 2020. «Into the unknown [Amas Mu Vuordá]? Listening to Indigenous voices on the meanings of Disney's Frozen 2 [Jikŋon 2]», *Journal of International and Intercultural Communication*: 1-19. <https://doi.org/10.1080/17513057.2020.1849774>
- Lanes, Laila 2020, 4. desember. «Vil ha hjelp fra Sannhetskommissjonen til å ta tilbake sin identitet», *NRK Kvensk/NRK Kvääni*.
- Lanes, Laila 2021, 21. mai. «Skal gjøre det usynlige synlig ved hjelp av teater», *NRK Kvensk/NRK Kvääni*.
- Macdonald, Sharon 1998. *The Politics of display: museums, science, culture*. London: Routledge.
- Merrild Hansen, Anne og Carina Ren 2021. *Collaborative research methods in the Arctic: experiences from Greenland*. London, New York: Routledge.
- Mertens, Donna 2007. «Transformative Paradigm: Mixed Methods and Social Justice», *Journal of Mixed Methods Research* 1 (3): 212-225. <https://doi.org/10.1177/1558689807302811>
- Monsen, Heidi Nilima 2020, 31. januar. «Åsnes kvenske aha-opplevelser», *Ruijan Kaiku*.
- Öhman, May-Britt 2016. «Technovisions of a Sámi cyborg: Reclaiming Sámi body-, land-, and waterscapes after a century of colonial exploitations in Sábmme». I: Jacob Bull og Margaretha Fahlgren (red.): *Illdisciplined Gender*. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-15272-1_5
- Pedersen, Katriina 2020. «Thematic call: Fight/Kamppailu». I: *Young Arctic Artists: Open call for artists*. <https://youngarcticartists.files.wordpress.com/2020/06/yaa-2021-open-call.pdf> (Lastet ned 05.09.2021.)
- Potts, Karen og Leslie Brown 2005. «Becoming an anti-oppressive researcher». I: Leslie Brown og Susan Strega (red.): *Research as resistance: Critical, indigenous and anti-oppressive approaches*. Toronto: Canadian Scholars' Press.
- Pratt, Mary Louise 2008. *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*. London and New York: Routledge.
- Smith, Linda Tuhiwai 2012. *Decolonizing methodologies: research and indigenous peoples*. 2. utg. London: Zed Books.
- Stewart, Michelle og Chris Kortright 2015. «Cracks and Contestation: Toward an Ecology of Graffiti and Abatement», *Visual Anthropology* 28 (1): 67-87. <https://doi.org/10.1080/08949468.2015.973326>
- Svendsen, Stine H. Bang 2010. «Vendinger etter poststrukturalismen», *Tidsskrift for kjønnsforskning* 34 (2): 164-68.
- Stubberud, Elisabeth 2021. «Rotete etnisiteter: Kvensk tilhørighet i et flerkulturelt samfunn ved Porsangerfjorden». Foredrag på: *Vadsø museum-Ruija kvenmuseums fagseminar: Kvensk/norskfinsk kultur og identitet i dag*. Vadsø.
- Trinh, T. Minh-ha 1989. *Woman, native, other: Writing postcoloniality and feminism*. Bloomington: Indiana University Press.
- Underwood, Erin Daina 2007. *Place and space in the public square: A theoretical and critical framing of platial vernacular rhetoric*. Doktoravhandling, Department of communication, University of Colorado at Boulder.
- Verran, Helen 2001. *Science and an African logic*. Chicago: University of Chicago Press.
- Walter, Mignolo D. og Catherine E. Walsh 2018. *On Decoloniality: Concepts, Analytics, Praxis*. Durham, London: Duke University Press.